

perfil

Nascuda a Sant Joan les Fonts, als dotze anys es va enamorar profundament del Barri Vell de Girona, malgrat la grisori i l'abandonament de l'època. En el mateix cor d'aquella Girona, avui revitalitzada, habita el seu castell de fades que té els fonaments arrelats a Sefarad.

Rosa Maria Labayen Coderch: les aparences enganyen

NARCÍS SUREDA > TEXT

MARTÍ ARTALEJO > FOTOS

Després d'una conversa amb la Rosa M. hom s'adona que durant tota la seva existència s'ha esforçat –i ho ha aconseguit– a connectar amb la vida, en tota la magnitud de l'expressió.

Per la banda de la mare, la seva família estava emparentada amb la nissaga dels Torras, industrials paperers, una branca dels quals construí la coneguda fàbrica de Sarrià. El seu pare, també lligat a la indústria paperera –als 16 anys era ja director d'una fàbrica de paper que el marquès de Gelida posseïa a l'Anoia–, va acabar essent director de la fàbrica de Sarrià, però aleshores ja feia anys que era casat amb una noia de Sant Joan les Fonts, de qui es va enamorar veient-la ballar sardanes.

Tot just nascuda la Rosa M., i després de refusar la magnífica oferta d'una paperera austríaca, la família s'instal·là a Bonmatí. La nena –filla única– va anar creixent enmig de la natura i els jocs, de vegades un xic salvatgins, dels vailets del poble, que era una colònia industrial. La magnífica instrucció rebuda del mestre del poble –del qual encara conserva el record– es complementava amb la lectura, sense cap restricció, dels volums d'una molt notable biblioteca que els seus oncles Torras tenien a la casa del director de la fàbrica, on ella vivia.

Tot això i el constant contacte amb la natura anà configurant la personalitat d'aquella nena. Això i també el caràcter lliberal del seu pare, lliurepensador i persona molt planera, així com la discreció i fortalesa de la seva mare –un autèntic pal de pallar familiar.

La guerra i altres desastres

El tracte cordial del pare envers els treballadors de la fàbrica li

salvà la vida l'any 1936, quan es presentaren a Bonmatí diversos escamots dels sanguinaris comitès que anaven liquidant els directors de fàbrica en aquella zona i les properes. Els treballadors el protegiren i la fàbrica treballà amb normalitat fins al 1939.

La instrucció de Rosa M., autodidacta a mitges, havia estat interrompuda en témer els seus pares que l'excés contacte amb la natura li privés de convertir-se en una «senyoreta». Així, la internaren en un convent de monges a la Bonanova de Barcelona, on romangué 4 anys. Recorda aquell període com a exemple de repressió i fosc en tots els aspectes. En sortí en esclatar la guerra.

Si Josep Pla hagués conegut la Rosa M., probablement li hauria suggerit la versió femenina dels seus Homenots

La Rosa M. no sofrí cap trauma bèl·lic fins al 1939, en què les tropes *nacionals* i els *moros* arribaren a Bonmatí i es dedicaren a afusellar els soldats que s'havien rendit a la baixada de l'Església.

En tornar a casa seva, que momentàniament havien abandonat, van trobar la sala plena de cadàvers destrossats i ensangonats. Sofrí una impressió que la immobilitzà. Encara ho recorda intensament.

Els dos condicionants de les dones

En acabar la contesa inicià els estudis de batxillerat a l'institut del carrer de la Força de Girona. Fou quan s'enamorà de la ciutat. Venia cada dia en el carrilet d'Olot, i a l'estació de Bonmatí, si feia tard i venia corrent, el cap d'estació s'esperava a donar la sortida.

Acabats els estudis, un dia, mentre ballava sardanes –com la seva mare– a la Rambla, conegué el seu segon amor, en Pere, que acabà sent el seu marit. Si Josep Pla hagués conegut la Rosa M. probablement li hauria suggerit la versió femenina dels seus Homenots.

La Rosa M. enganya. A primera vista sembla una persona discreta i tímida –reconeix que la seva tímidesa l'ha acompanyat tota la vida–, però té una immensa vitalitat amagada i una gran il·lusió continguda. Ella diu –i potser no li manca raó– que les dones tenen dos condicionants cabdals, encara: l'un és la bellesa i l'altre la capacitat d'expressar-se, tot i que la primera sense la segona no val res, i en canvi la segona sense la primera sí.

La seva capacitat de percepció intel·lectual i espiritual la fa afirmar que en la vida fins les petites coses tenen sentit, totes les vivències formen com un teixit que dona forma a l'ànima.

El seu –aleshores extraordinari– viatge de nuvis a París li féu descobrir un nou món, diferent, lluminós. Per això diu que les persones, si són sensibles, són com les flors, i ho il·lustra amb una bella paràbola. Quan s'enterra una llavor, aquesta esclata en la foscor humida per cercar aliment amb les seves arrels, que s'endinsen en la terra. Quan les arrels ja són crescudes, la planta intenta sortir de la foscor i cercar altres mons creixent amunt, i aleshores es fa el miracle: la planta descobreix el sol, la llum, els colors; i el resultat és una flor.

Al cor del Barri Vell de Girona

La Rosa M. habita en el cor del seu estimat barri, en una casa on es poden trobar 8 *mezuzàs* jueves i que fou comprada després de l'expulsió de 1492 per un gironí anomenat Pere Coderch –cognom que també és el d'ella; premonició o extraordinària coincidència–. Els rabins en diuen *la casa sagrada*. En el jardí de casa seva, en ser desbrossat, aparegué el dibuix del cabalístic arbre de la vida, i a casa seva es produí la idea embrionària del redescobriment del Call de Girona. Ella es convertí en la presidenta dels Amics de la Girona Antiga, fou pionera en la recuperació de masies rurals i és l'ànima de la mostra Girona, Temps de Flors en la versió de patis.

La seva animada conversa està exempta de raonaments primaris. Té una visió de la vida positiva, optimista, amena, bella, inconformista, i tot això li conserva una gran vitalitat. Les energies de la terra, de l'aigua, de l'aire i del foc són certes i habiten en el cor de la Rosa M. Tot assenyalant un ram de flors que s'han assecat i encara conserven la bellesa, admira aquesta bellesa i diu que no les traurà fins que elles vulguin marxar i caiguin soles. S'assemblen a ella mateixa.

Narcís Sureda és arquitecte tècnic.

Diu que les dones tenen, encara, dos condicionants cabdals: la bellesa i la capacitat d'expressar-se